

Zjev Josefa Holého bude budoucnosti trapným důkazem naší dnešní literární bídý a bezradé pomatenosti. Člověk svým základním založením nebásnický a protibásnický, nešlechtěný a syrový, prostý každého zpěvného daru a ohnivého, nového pohledu na věci života a smrti, jest vykřikován svými přáteli — na prvním místě Viktorem Dykem — za básnického obroditele dnešní literatury, která prý se zaběhla do umělosti. Člověk zření podivně střízlivého a suchého, banálně běžného a průměrného, který píše prózu toporně a neobratně jen zřymovanou nebo verše podivně mlžné, nejasné, zmatené a temné, bez barvy, síly, vůně a reliefu... Člověk, jehož tak zvané satirické knížky černají se přímo bezduchou hrubostí... Jeho triviálnost běře se za primitivnost, jeho sprostota za sílu, jeho trapná nemohoucnost a zmatená chaotičnost za básnický záměr a umělecký úmysl.

Vpravdě jest tajemství úspěchů Josefa Holého úžasně prosté: nežádá ničeho od čtenáře, neukládá mu žádné námahy; neapeluje na duševní spolupráci, podává všechno s velmi jednosmyslnou pohodlností — a dnes právě procházíme dobou literární lenivosti, které není hned tak příkladu, kdy každý volá jen po nemluvnátkovské kaši a tu ještě chce dostat rozmělněnou. Přidejte k tomu ještě sebevědomí u Holého až patologicky vyvinuté, hraničící až na drzost, bezohledné lokty a vykřičený hlas, kterým až do ochraptění vykřikuje vlastní svou domnělou velikost — a máte druhý klíč k jeho českému úspěchu. Neboť v Čechách a na Moravě platí především dobré hrdlo: vykřikuj

něco vytrvale pět let a přesvědčíš alespoň houfec lidí; je to sugesce výborného orgánu a neváhavé vtíravosti. Tolik lidí touží v Čechách po tom, aby byli přesvědčeni, byť pošetilostí, byť drzostí; mají sami takovou vnitřní nouzi o jakoukoli sebechudší a ubožší víru, že jest to až dojemně směšné...

Josef Holý sestylisoval se tedy v barbara, v krevnatého synka zdravých, drsných hor, který přináší osvěžení a spásu vyžilému městu a tuto banální pózu sugeruje vytrvale již více než deset let každému. Nikdo nevidí nebo nechce vidět patrnou lež a faleš této nechutné fráze, její vnitřní pojmový protimluv — neboť *opravdový* barbar, který přichází z temných hlubin života a nese vyčerpané kultuře sílu a obrodu, *neví* o tom a *nevykřikuje* toho na tržišti novinářském, a ví-li to a dělá-li si z toho etiketu, přestal jím být v tu chvíli a stal se okamžitě kramářem a hokynářem, který neobrozuje, ale obchoduje. Tento člověk, který jest ceněn jako básník *naivní a spontánní*, píše si sám — ó usvědčující komiko! — kritické studie o svém díle a významu jeho v české literární historii! K druhému vydání svých Skokád připojil náš komický nadělověk kritickou úvahu, v níž nejen vyčetl všechny soudobé básníky, které prý obrodil svým oktávanským arcidilem, ale vyměřil si i docela vědecky své směrtočné místo ve vývoji české poesie. Nečiní totiž slavný Josef Holý nic víc a nic míň, než že vyvrcholuje národně lidový směr české poesie; jeho dílo jest v „čáře“, která „jde od Dalimila ke skladatelům písní historických a skladbám žakovským (píseň o Štemberkovi), k Lindovi, Máchovi (!), Erbenovi, Čelakovskému, Havlíčkovi, Nebeskému (!), potom jsou to Neruda, Hálek, Heyduk, Čech, Sládek, Holý, Dyk — ti všichni ubožáci narodili se patrně jen za podstavec pro budoucí pomník genia Josefa Holého: tisíciletí připravovala ho a pracovala ve tmách na něm...

Nová knížka veršů Holého jest však rázu tak ubožáckého, že by mohla otevřít zrak i literárním slepcům. Čteš ji a jest ti, jako bys byl násilně vhozen o padesát šedesát let nazpět, jako bys četl verše z let padesátých a někde i dvacátých minulého

století. Nalezneš tu uboze zrymované čítankové anekdoty o odměněné obětavosti Jensově, který nevědomky zachraňuje bratra Uwa (Hrdina), dělníky, jimž svedli pánové dcerky a kteří je ubíjejí za to sochory, sešlé alkoholiky invalidy, žebrající na ulici, sebevrahy ze strachu před zešlením, vystěhovalce na Rus, politisující o české bídě a české podlosti, souchotinářské dělníky, těsně před smrtí chystající ještě svému dítěti stromek k Ježíšku, rozjitřené tuláky, zatvrzující se do pomstychtivosti nad bezcitnou společností, a ach, i milence umírající přede dveřmi milenek, které zatím protančily noc — slovem: nejpitvornější směs banální nehoráznosti a nasládlé sentimentality, neprocítěné nově, neprožehnuté, neprošlé žářem výrazné básnické duše — a tradované s konvenční otřelostí a nudou promrskaných obrázků ze starých „familienblatů“. Není pochyby, že i z těchto látek dala by se vykřesat jiskra básnické síly, daly by se dobýt silné tóny, ale musily by být nazírány *nově a pravdivě* odvážným předhodnocujícím básnickým zrakem (cosi, co načisto schází Holému) a ne tou nasládlou theatrálností a prolhanou falešností, jak je vidí žalný brněnský bard. Falešné, prolhané do kosti jsou většinou tyto verše! Falešný, prolhaný, absurdní jest na př. Zakopaný horník, který filosofuje nemožné banálnosti, jaké se hodí do čítanek:

„Utrpení bolí pouze chvíli,
utrpení omlazuje, sílí,
osvobozuje, učí se smát,
učí umírat.“

Prolhaný a absurdní, neumělecký skrz naskrz je Vystěhovalce: ubohý sedláček z Doubravan na Jičínku, kterého vyštvala germanisace na Rus, vykládá ruským vesničanům bidu své vlasti, z níž viní — nastojte! — masarykovské „proroky humanity“ a — — „estéty“! Docela v témže smyslu a touže frazeologií, jako to činí p. Dyk v Pokrokové revui nebo jiný radikálníčící literát. Ubohý sedláček byl patrně předplacen na Moravsko-slezskou revui nebo čítal k snídani a svačině neumannovské kapucinády na vyhubení „estétů“ v nebožtíku Moravském

kraji! (Estétem jest pánům každý, kdo soudí, že hodí-li na papír někdo něco ze své zakouřené hlavy, nemusí to být ještě báseň nebo umělecké dílo!) Takového uměleckého penězokazectví jest schopen Holý: pod zástěrou balady psát osobní polemiku a pamflet! Vkládat ubohému sedláčkovi do úst své politické a literární úsudky a předsudky! A nyní přijdou lidé a budou vykládat, jaký *naivní, primitivní, spontánní, objektivní* básník jest Holý! Jak blízek jest lidové notě, lidové písni, baladickému lidovému citění! Proč ne? Kdyby někdo falšoval takto bankovky, zavrou ho jako tvora nebezpečného veřejnému hospodářskému zdraví. Ale falšovat literární pojmy? Ohrožovat literární zdraví a čistotu? To lze beztréstně — na to není paragrafů... A jaké arcidílo síly, výrazu, reliefu jest verš Holého!

Na př. tato strofa:

Ráno, když slečna přišla z věnečku,
nalezla s matinkou na schodě domečku
milence bývalého. Spal a krásně snil.
Snil o ní. Již se neprobudil.

Inu, celý nebožtík vyšehradský kanovník Štulc!
Nebo jiné kouzelné strofy:

S penízem ruka se začala chvít,
daleko chtěla jej odhodit,
pohlédla na svou bídnou matku,
zaplakala, donesla jí zlatku.

Vzpomínka na Puchmýra nejde člověku z mysli.
Nebo jinou ukázkou básnického výrazu a stylu Holého:

Zchátralý cylindr uctivě smeká,
na troník bídný žalostně čeká,
„Ubohý invalid! Mé díky“ brouká,
přítom se za děvčátky kouká.

Po takových verších pokloní se člověk v duchu hluboce Šebastiánu Hněvkovskému!

Jest pravda, jsou v knížce Holého asi dvě lepší čísla (předem Prosba). Ale ta jsou úplně bezručovská vším: komposicí, dikcí, vnitřním spádem a stavbou verše až do všech jeho zvláštností (zabarveného i dialekticky). Ale opovažte se to říci nahlas. Josef Holý vám poví, kdo je *On* a kdo je Bezruč. *On*: básnický obr a tvůrce nových drah v poesii — Bezruč básnický trpaslík a vlastně žák a epigon Holého. Neboť — nastojte a žasněte! — celého Bezruče udělaly vlastně Holého Skokády; všecko z nich vzal; žije z nich!

Nevěříš svému zraku? Otevři druhé vydání Skokád a čti v kritickém doslovu:

„Budoucnost byla její (t. j. sbírky Památníku a Skokád). Tón a ráz této poesie ukazovaly cestu mnohým talentům. *Bezruč, tento přeceňovaný pahelík, ladný (!) a možný (!) jen na jedné strunce, vzal z ní celou techniku veršovou, vnější i vnitřní.*“

Pathologie? Nebo prostě: Drzé čelo lepší dvoru poplužního?

Básně Josefa Merhauta

Josef Merhaut byl básnický *sensualista*, člověk žijící skoro výlučně smysly a ze smyslů, ostrostí a silou pocitů a dojmů. A jeho dílo, třebaš úzké a nevysoké, jest dobré tam, kde jest *věrně sobě*: kde se přichyluje k teplé, vlhké hroudě, kde podává bez idealistických intencí, špatně pochopených a hůře ještě uskutečněných, úzké výseky života, jeho hoře, trud, spoutanou nutnost, temnou vázanost a odvislost, němý, zrazený fatalism, osudnost puďů, nervů a krve, marné vzpoury malých bytostí, ubohých poddanců a rabů života. Jeho dílo blíží se umění nejvíce právě v *starších* jeho novelistických pracích, o nichž klamně se domníval, že je překonal svými pozdějšími většími románovými skladbami, Andělskou sonátou a Vranovem. Namísto myšlenkových koncepcí podal zde Merhaut jen prázdná a povrchní schemata, která nedovedl přeměnit v uměleckou krev a život: dovedl jich jen parafrázovat svým velmi trapným verbalismem, v němž materialisoval zvláštním, lenivě obširným a hrubě násilnickým způsobem dění duševní, dění, která mu unikala a unikala a jichž marně toužil se zmocnit — neměl orgánů pro to ve své básnické zbrojnici. Výsledkem tohoto zápasu, ztraceného hned předem, byla jen hromada pitvorných, nehorázných a často nevkusných metafor a analogií, jimiž chtěl sensualistický Kaliban vniknouti ve vzdušnou říši Arielovu, jimiž zhruba a násilně, křečovitě a zlomkovitě opisoval a zachycoval jeho vzdušnou a jemněji organisovanou sféru: Merhautovi unikala její zákonnost, její melodičnost a celost — neměl pra-